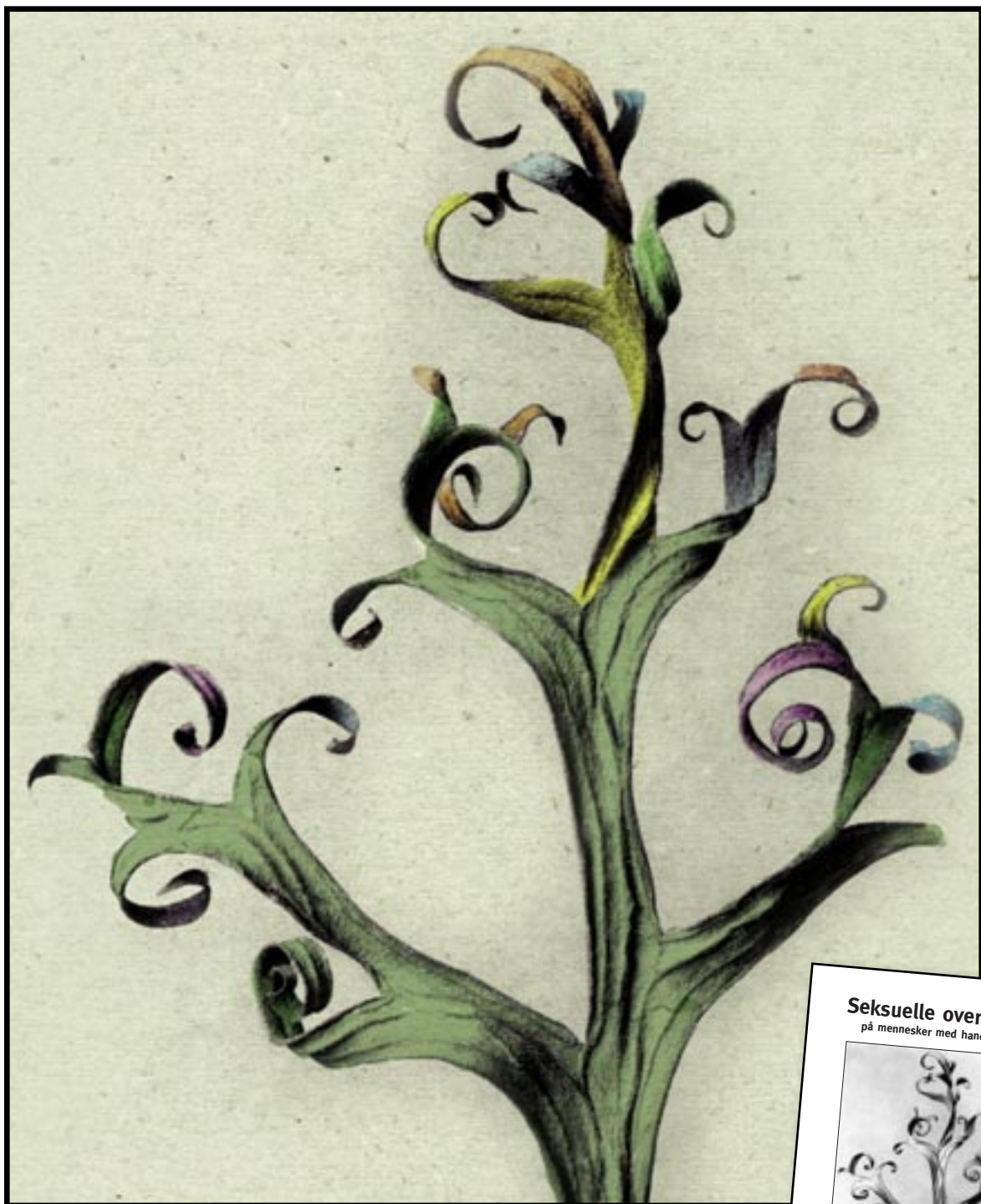

Et resumé af litteraturstudiet

Seksuelle overgreb på mennesker med handicap

Indledning

Mennesker med handicap har en væsentlig risiko for at blive udsat for et seksuelt overgreb. Det er konklusionen i litteraturstudiet 'Seksuelle overgreb på mennesker med handicap', som er en gennemgang af udenlandsk litteratur fra 1980-2001 om emnet. Et tilsvarende litteraturstudie er ikke gennemført siden.

I dette resume af litteraturstudiet præsenteres de væsentligste elementer og konklusioner. Litteraturstudiet har især kigget på udenlandsk litteratur, da problematikken kun i beskedent omfang er beskrevet på dansk.

Litteraturstudiet konkluderer blandt andet, at:

- Mennesker med handicap, der er udsat for seksuelle overgreb, får de samme følgevirkninger som den øvrige befolkning, der er udsat for overgreb. Det er derfor væsentligt, at mennesker med handicap også tilbydes relevant behandling og støtte
- Seksuelle overgreb på mennesker med fysiske handicap er i langt mindre grad undersøgt og beskrevet end seksuelle overgreb på mennesker med psykiske handicap
- Kvinder med psykisk udviklingshæmning har større risiko end mænd med psykisk udviklingshæmning for at blive udsat for seksuelle overgreb. De udenlandske undersøgelser peger også på, at en alvorligere grad af udviklingshæmning blandt mænd øger risikoen for at blive udsat for et seksuelt overgreb. For kvinderne er det omvendt
- Størstedelen af krænkerne er mænd
- En stor del af de seksuelle overgreb på mennesker med handicap begås i den udsattes egne omgivelser fx på bostedet, dagtilbuddet, fritidsklubben mm. I langt de fleste tilfælde er gerningsmanden en person, som den udsatte kender i forvejen
- Overgrebene anmeldes sjældent til myndighederne
- Der findes kun få behandlingstilbud, som er direkte målrettet mennesker med handicap.

Det er muligt at nedsætte risikoen for seksuelle overgreb med en række forebyggende initiativer. Disse initiativer er beskrevet nærmere i pjecerne:

'Seksuelle overgreb – nej tak'

'Seksuelle overgreb mod mennesker med handicap. Gode råd om at se og forebygge overgreb.'

'Seksuelle overgreb mod mennesker med handicap. Gode råd når skaden er sket.'

Indhold

Indledning	2
Definitioner på seksuelle overgreb	4
• Hvad er et psykisk handicap?	4
• Hvad er et seksuelt overgreb?	4
• Overgreb på børn	5
• Den udenlandske litteraturs definitioner	5
Danske undersøgelser	6
Generelt om eksisterende udenlandsk forskning	7
• Prævalens- og incidensstudier	7
• Overgreb mod mennesker med psykisk udviklingshæmning	8
• Overgreb mod mennesker med fysisk udviklingshæmning	10
Sammenfatning af undersøgelserne	11
Henvisninger og links	12

Definitioner på seksuelle overgreb

Litteraturstudiet indeholder primært viden fra udenlandske undersøgelser af seksuelle overgreb på mennesker med et betydeligt fysisk og/eller psykisk handicap. Begrebet 'betydeligt handicap' dækker over mennesker, der har et livslangt behov for støtte i dagligdagen.

Det er for eksempel mennesker med cerebral parese, erhvervet hjerneskade og mennesker med psykisk udviklingshæmning.

Et fællestræk for mennesker med disse former for handicap er, at de på grund af behovet for omfattende støtte kan være sårbare på flere fronter.

En gennemgang af den udenlandske litteratur viser, at der kun er gennemført meget få undersøgelser af seksuelle overgreb på mennesker, der alene har et fysisk handicap.

Hvad er et psykisk handicap?

I de udenlandske undersøgelser bruges forskellige udtryk til at betegne den type handicap, der i litteraturstudiet kaldes psykisk udviklingshæmning. 'Learning disability', 'intellectual disability', 'mental retardation' og 'developed disability' er blot nogle af de begreber, der anvendes.

Nedenfor præsenteres en definition af en gradsopdeling af psykisk udviklingshæmning, som psykiatriske faggrupper anvender i udlandet og som flere udenlandske undersøgelser derfor refererer til. Definitionen anvendes sjældent i Danmark.

The American Psychiatric Association definerer psykisk udviklingshæmning på følgende måde: 'Mental retardering betyder:

1. Intellektuelt funktionsniveau betydeligt lavere end hos gennemsnittet af befolkningen
2. Resulterer i eller er forbundet med handicap i tilpasningsevnen
3. Manifesteret i barndommen

(Citeret fra Kvam 1995: 44)

Det er ikke kun et menneskes intelligenskvotient (IQ), der er afgørende for definitionen af psykisk udviklingshæmning. Definitionen har også et rent funktionelt indhold. Punkt 2 henviser til, at mennesker med psykisk udviklingshæmning ofte har en 'utilpasset adfærd': De har svært ved at tilpasse sig de sociale og kulturelle normer, som flertallet af befolkningen indretter sig efter, legitimerer og opretholder. Punkt 3 i definitionen præciserer, at psykisk udviklingshæmning indtræffer i et menneskes barndom eller ungdom.

Termen 'psykisk udviklingshæmning' dækker i litteraturstudiet og i dette resume over en uhomogen gruppe af mennesker, der på en række områder er meget forskellige.

Hvad er et seksuelt overgreb?

I engelsksproget litteratur anvendes begrebet 'sexual abuse' i undersøgelser af overgreb på mennesker med handicap. Direkte oversat til danske betyder det 'seksuelt misbrug'. Flere udenlandske forskere er kritiske overfor dette begreb.

'Brugen af begrebet 'seksuelt overgreb' begynder at blive udfordret af professionelle på handicapområdet, der opfatter begrebet som en vag term, der i virkeligheden maskerer hændelser, der i andre sammenhænge ville blive benævnt 'seksuel vold' eller i virkeligheden 'seksuel forbrydelse'. (McCarthy M & Thompson D, 1997: A prevalence Study of Sexual Abuse of Adults with intellectual Disabilities Referred for Sex Education', Journal of Applied Research in intellectual Disabilities, vol. 10, nr.2. 2.)

Ordet 'seksuelt misbrug' risikerer med andre ord at skygge for kriminelle eller voldelige handlinger, som omfattes af den danske straffelov.

En entydig fortolkning af seksuelt overgreb, som noget der hører under den danske straffelov er imidlertid heller ikke hensigtsmæssig af flere grunde:

- Et seksuelt overgreb er i tilknytning til straffeloven kun et overgreb i de tilfælde, hvor gerningsmanden **bevisligt** har begået handlinger, der ifølge straffeloven er ulovlige
- Kun et fåtal af seksuelle overgreb på mennesker med handicap anmeldes til politiet. Yderligere kan det være svært at føre bevis for overgrebet, hvor den krænkede er en person med psykisk udviklingshæmning. Ved at knytte definitionen af seksuelt overgreb til straffeloven, er der en risiko for at, der forekommer mørketal.

Gradbøjning af seksuelle overgreb

Graden af krænkelse blev defineret som:

- meget krænkende – fx fuldbyrdet og forsøgt vaginalt, oralt og analt samleje
- krænkende – fx fuldbyrdet og forsøgt berøring af kønsdele, simuleret samleje og penetration med fingre
- mindre krænkende – fx fuldbyrdet og forsøgt berøring af bryster og kønsdele under tøjet
- mindst krænkende – fx blottelse uden fysisk kontakt og obscøne telefonopkald.

Kilde: Brown H., Hunt N. & Stein J., 1997: 'Sexual abuse perpetrated by men without intellectual disabilities, a comparative study'. Journal of Intellectual Disability Research, Vol. 41, Part. 3.

Overgreb på børn

Børn betragtes i de fleste industrialiserede lande som individer, der i særlig grad skal beskyttes og drages omsorg for.

I en dansk antologi om pædofili og seksuelt misbrug af børn og unge i samfundets institutioner anvendes en definition, der tager dette udgangspunkt:

'Seksuelle overgreb er, når udviklingsmæssigt umodne børn og unge involveres i seksuelle aktiviteter, som de ikke fuldt ud kan forstå eller overskue handlingerne af og derfor ikke er i stand til at give samtykke til. Handlingerne bryder med familierollernes sociale tabuer.'

(Andreasen, J, 1999: Pædofili – om seksuelt misbrug af børn og unge i samfundets institutioner. Frydenlund.)

Voksne mennesker med psykisk udviklingshæmning skal som børn og unge i særlig grad beskyttes:

'Det er et definitionsspørgsmål, hvornår man kan kalde en seksuel krænkelse for et overgreb, men da det her drejer sig om udviklingshæmmede mennesker, der måske ikke kender deres rettigheder og derfor har svært ved selv at sige fra, har vi andre et meget stort ansvar for at beskytte dem'.

(Buttenschøn, J, 1992: Sexologi – en bog om udviklingshæmmede menneskers seksualitet skrevet for professionelle og forældre. E.I.B.A. Press.)

Den udenlandske litteraturs definitioner

Litteraturen om seksuelle overgreb på mennesker med handicap bærer præg af, at der ikke hersker enighed om, hvordan et seksuelt overgreb defineres. Definitionen tager sjældent udgangspunkt i de enkelte landes straffelov.

Det betyder, at de fleste undersøger af seksuelle overgreb anvender bredere definitioner og ikke er begrænsede til at handle om 'dokumenterede tilfælde af seksuelle overgreb', hvor gerningsmanden af en domstol er idømt en straf for handlingen. Ofte henter undersøgelserne oplysninger hos for eksempel pædagogisk personale, sexologiske klinikker, psykoterapeuter og mennesker med handicap.

Ikke alle undersøgelser præciserer, hvordan oplysningerne er indhentet, eller hvordan forskerne bag undersøgelse vurderer troværdigheden. Det er derfor vigtigt, at forholde sig kritisk til undersøgelser, da det ikke i alle tilfælde er muligt at tolke, hvad artiklens resultater er udtryk for.

I denne pyramidemodel illustrerer de engelske forskere Turk & Brown, hvordan forskellige definitioner og undersøgelsesmetoder kan give meget forskellige svar:

Kilde: Turk V. & Brown H., 1993: The Sexual Abuse of Adults with Learning Disabilities: Results of a Two Year incidence Survey. Mental Handicap Research, Vol. 6, no. 3.

Danske undersøgelser

Kun få danske undersøgelser har beskæftiget sig med omfanget af seksuelle overgreb på mennesker med handicap, og meget lidt dansksproget litteratur berører emnet. Socialt Udviklingscenter SUS har gennemført to danske undersøgelser.

Den ene undersøgelse blev gennemført i foråret 2004 i samarbejde med de daværende fire kommuner Århus, Middelfart, Ballerup og København samt Vejle Amt. Temaet for undersøgelsen var medarbejderes viden om seksuelle overgreb mod mennesker med psykisk funktionsnedsættelse, herunder medarbejdernes viden om forebyggelse og håndtering af overgreb. Resultaterne er beskrevet i pjecen 'Forebyggelse og håndtering. Seksuelle overgreb mod mennesker med psykisk funktionsnedsættelse.'

Den anden undersøgelse er gennemført i 2007 i samarbejde med SISO, Videnscenter for Sociale Indsatser ved Seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap. Socialministeriet var rekvirent og finansierede undersøgelsen med titlen: 'Seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap. En kvantitativ og kvalitativ undersøgelse af omfanget og karakteren af seksuelle overgreb'. Undersøgelsen var todelt, målrettet henholdsvis skoler og kommuner.

Hovedkonklusionerne fra begge undersøgelser peger blandt andet på at:

- Det må formodes, at omfanget af seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap er større end de kendte sager i undersøgelsen vidner om, da en lang række overgreb formentlig aldrig kommer til myndighedernes kendskab
- Problemstillingen har en synlighed og et omfang, der fordrer et fremtidigt særligt fokus på denne børnegruppe
- Det er vigtigt, at kvalificere en tidlig opsporing af sagerne.

Skoleundersøgelsen viser blandt andet at:

- 15,2 procent af de deltagende klasse-/kontaktlærere, der har deltaget i skoleundersøgelsen, har viden eller mistanke om, at én af deres elever med handicap har været udsat for et eller flere seksuelle overgreb. I forhold til antallet af elever svarer det til, at der er viden eller mistanke om, at tre procent af eleverne har været udsat for seksuelle overgreb
- Lærerne har i relation til de rapporterede overgreb konkret viden i 18,4 procent af sagerne, stærk mistanke i 37,5 procent af sagerne og svag mistanke i 45,2 procent af sagerne
- Flest overgreb begås mod de 9-15-årige elever, over halvdelen af børnene var 7-11 år ved det første overgreb, men der er eksempler på børn helt ned til et år
- 60 procent af ofrene er piger, 40 procent er drenge
- En betydelig del af eleverne i undersøgelsen har mere end et handicap
- De elever, der har været udsat for seksuelle overgreb, har i 78,4 procent af sagerne en social/adfærdsmæssig funktionsnedsættelse og 70,3 procent har en kognitiv funktionsnedsættelse
- Elever med betydelige funktionsnedsættelser har i lidt højere grad været udsat for eller mistænkes for at have været udsat for alvorligere overgreb, fx samleje.

Sagsbehandlerne angiver i deres del af undersøgelsen, at de har haft i alt 313 sager om seksuelle overgreb eller mistanke om seksuelle overgreb mod børn og unge med handicap. Heraf har sagsbehandlerne svaret detaljeret om 86 tilfældigt udvalgte enkeltsager fra perioden 1. september 2003 til 1. september 2005.

Om denne fremgangsmåde kan det konkluderes, at:

- Det ikke med sikkerhed kan fastslås, om de 86 tilfældigt udvalgte sager er repræsentative. Det er dog rimeligt at antage, at de 86 sager ikke adskiller sig systematisk fra samtlige 313 sager
- Når datamaterialet kun indeholder 86 relevante sager begrænses analysedataet væsentligt. Der er med andre ord så få sager, at det er svært at se sammenhænge i sagerne – fx om der er sammenhæng mellem køn, alder, handicapstype på den ene side og overgrebets type på den anden side
- Kommunale sagsbehandlere i relation til de 86 rapporterede overgreb har konkret viden i 32,1 procent af sagerne, stærk mistanke i 52,4 procent af sagerne og svag mistanke i 15,5 procent af sagerne
- Knap fire ud af fem børn og unge, der har været udsat for overgreb, har kognitive funktionsnedsættelser, mens 60 procent har social/adfærdsmæssig funktionsnedsættelse.

Generelt om eksisterende udenlandsk forskning

Resultaterne fra udenlandsk forskning kan ikke umiddelbart overføres til danske forhold. Forskelle i organiseringen i social- og sundhedsvæsen kan fx have indflydelse på omfanget af seksuelle overgreb mod mennesker med handicap. Udenlandske undersøgelser giver imidlertid et fingerpeg om blandt andet

- i hvilket omfang seksuelle overgreb foregår
- hvilke særlige risici forskellige typer af handicap kan medføre og
- hvilke signaler på overgreb fx professionelle skal være opmærksomme på.

De udenlandske undersøgelser kan også vise, hvilke metoder, der er særligt brugbare til afdækningen af seksuelle overgreb mod mennesker med handicap.

Prævalens- og incidensstudier

To typer af undersøgelsesmetoder træder frem, når omfanget af seksuelle overgreb skal kortlægges:

- Prævalensstudie, hvor undersøgelsespopulationen fortæller, om de på noget tidspunkt i deres liv har været udsat for et seksuelt overgreb. Dermed får man et billede af den procentdel, der har været udsat for overgreb. Undersøgelsen kan sammenlignes med prævalensstudier af seksuelle overgreb på den øvrige befolkning. Denne metode giver et billede af, om mennesker med handicap oftere end andre befolkningsgrupper er udsat for seksuelle overgreb.
- Incidensstudier gennemføres for at undersøge, hvor mange seksuelle overgreb der er begået mod en målgruppe indenfor en bestemt tidsperiode. Undersøgelsespopulationen kan fx svare på, om de indenfor de sidste to år har været udsat for seksuelle overgreb.

Prævalensstudier viser ofte et højere antal overgreb end incidensstudier. En forklaring lyder: '...overgreb af enhver slags er en forbrydelse, som det bliver nemmere at rapportere, jo ældre ofret er og jo længere væk vedkommende er kommet fra hændelsen'.

Sinason V., 1993: 'The Vulnerability of the handicapped child and adult: With special reference to mental disability (learning disability)', Hobbs & Wynne, 1993: Child Abuse, London: Baillière Tindall.

Andre forskere mener, det forholder sig anderledes, når det drejer sig om mennesker med psykisk udviklingshæmning:

'Retrospektive studier, der spørger voksne, om de har været misbrugt som børn, formår et stykke af vejen at demonstrere omfanget af underrapportering(...). For mennesker med psykisk udviklingshæmning, ringe kommunikationsevner og en nedsat evne til at genkalde og udtrykke sig omkring hændelser, er denne metode vanskelig, dog ikke umulige at anvende(...).

Turk V. & Brown H., 1993: The Sexual Abuse of Adults with Learning Disabilities: Results of a Two Year incidence Survey. Mental Handicap Research, Vol. 6, no. 3.

En helt anden faktor i denne sammenhæng er, at mange af de udenlandske prævalensstudier afspejler tiden før midten af 1980'erne. Før da levede et stort antal mennesker med handicap både i Danmark og i andre vestlige lande under ganske andre forhold end i dag. Dengang boede mennesker med handicap på store og ofte isolerede hospitaler og institutioner, hvorimod de i dag bor i bofællesskaber eller mindre bosteder.

Overgreb mod mennesker med psykisk udviklingshæmning

Fem af de mest valide udenlandske undersøgelser handler om i hvilket omfang seksuelle overgreb forekommer overfor mennesker med psykisk udviklingshæmning. Konklusionerne af undersøgelserne lyder:

Van Berlo – Holland

Denne undersøgelse var den første af sin art og blev gennemført af van Berlo fra organisationen NISSO, Nederlands Instituut voor Social Sexuologisch Onderzoek, i 1993/94. Undersøgelsen var et incidensstudie, der afdækkede antallet af seksuelle overgreb mod mennesker med psykisk udviklingshæmning indenfor de seneste to år. Undersøgelsen viste, at:

- 1,2 procent af brugerne havde indenfor de seneste to år været udsat for et seksuelt overgreb – yderligere 1,3 procent af brugerne havde formodentlig været udsat for overgreb
- Undersøgelsen beskrev 144 overgreb – 75 formodede overgreb og 69 dokumenterede sager
- Gennemsnitsalderen for ofrene var 24,7 år – den yngste var tre år, den ældste 60 år
- 78 procent af ofrene var kvinder, 22 procent mænd
- De groveste overgreb bestod i: 'berøring' 26 procent, 'forsøg på samleje' 16 procent, 'masturbation' 20 procent og 'forskellige former for penetration' 34 procent. Ofte var der tale om flere typer af overgreb indenfor den samme anmeldelse
- Størstedelen af ofrene havde en let eller moderat form for udviklingshæmning. Van Berlo gør opmærksom på, at det kan være meget svært at afgøre, om en person med alvorlig grad af psykisk udviklingshæmning uden sikker kommunikation har været udsat for overgreb
- Gerningsmanden var i 36 procent af tilfældene en anden person med udviklingshæmning, 33 procent en person i hjemmet, 16 procent var professionelle, 1,4 procent pædagoger eller andet personale, 12 procent var andre og 1,4 procent helt ukendte gerningsmænd.

Van der Bergh, Hoekman & van der Ploeg – Holland

Denne undersøgelse blev gennemført på to store institutioner i det sydlige Holland i 1997. Undersøgelsen var et incidensstudie, der gennemgik indrapporteringer om seksuelle overgreb over en femårig periode. Denne undersøgelse viste, at:

- I alt fandt forskerne 167 overgreb
- 36 procent af overgrebene omhandlede meget alvorligt misbrug (voldtægt, voldelige samleje, ikke voldelige forsøg på oralsex eller analt samleje), 11 procent blev betegnet som alvorligt misbrug (voldelig kønsorgankontakt – berøring eller penetration) og 53 procent blev betegnet som mindre alvorlige handlinger (tvungne kys med seksuel intention til ikke tvungne kys)
- 80 procent af ofrene var kvinder, 20 procent mænd. Det yngste offer var fire år, det ældste 56 år.
- Omkring 75 procent af de, der var udsat for overgreb, blev betegnet som lettere psykisk udviklingshæmmede
- I 96 procent af tilfældene var gerningsmanden en mand: 27 procent var en forældre, 16 procent var en medbeboer, 14 procent var en bekendt, 12 procent havde ingen relation til ofret, 10 pro-

cent var fx støtteperson til ofret, 7 procent var en bror eller søster, 5 procent var plejeforældre, 4 procent var personalet på bostedet, 2 procent var en ven eller partner, 2 procent var ægtefælle, 1 procent var en indirekte støtteperson fx psykolog, 1 procent var bedsteforældre og 1 procent var andre pårørende.

Også i denne undersøgelse gør forfatterne opmærksom på, at det faktiske antal overgreb kan være større end den femårige periode viser. Samtidig er der en vis usikkerhed om, hvorvidt der i alle tilfælde var tale om seksuelle overgreb på grund af mangelfulde oplysninger i rapporterne.

Turk & Brown – England

Denne incidensundersøgelse af seksuelle overgreb på mennesker med udviklingshæmning blev gennemført i 1993. Undersøgelsens fokus var alle nye tilfælde af seksuelle overgreb mod mennesker med psykisk udviklingshæmning over 18 år og foregik over en toårig periode i en stor afgrænset region i England. Kilderne til viden var den regionale 'health authority' – svarende til de danske social- og sundhedsmyndigheder i kommuner eller regioner. Undersøgelsen viste, at:

- 119 seksuelle overgreb mod mennesker med psykisk udviklingshæmning blev rapporteret i undersøgelsesperioden
- 73 procent af ofrene var kvinder, 27 procent mænd
- Størstedelen af overgrebene foregik mod mennesker mellem 21 og 30 år
- Undersøgelsen skelner mellem 'ikke-kontaktovergreb' (pornografi, uanstændig blotning, chikane) og 'kontaktovergreb' (berøring, masturbation og penetration/forsøg på anal eller vaginal penetration)
- Ikke-kontaktovergreb blev rapporteret i 23 procent af sagerne, kontaktovergreb blev rapporteret i 95 procent af tilfældene. Kontaktovergreb omfattede berøring i 87 procent af sagerne, masturbation i 31 procent af sagerne og penetration eller forsøg på penetration i 67 procent af tilfældene
- 67,9 procent af ofrene rejste selv sagen, mens 14,2 procent af sagerne blev rejst af ansat på botilbud, 7,1 procent af ansat på dagtilbud, 3,6 procent af familiemedlemmer, 2,4 procent af andre professionelle og 4,8 procent af andre eller af ukendte
- Vidnesbyrd, der dokumenterede overgrebene fordelte sig således: I 69 procent af tilfældene var det ofrets verbale afsløring, i 12 procent af tilfældene tilstod krænkeren, i 62 procent af tilfældene skete der en adfærdsmæssig ændring hos ofret, i 30 procent af tilfældene var der retsmedicinsk bevis, i 17 procent af tilfældene var der et vidne, i 24 procent af tilfældene var der et indirekte vidne, i 64 procent af tilfældene var der indirekte beviser eller indicier og i 59 procent af tilfældene var der en baggrundshistorie
- 42 procent af overgrebene blev begået af andre brugere, 18 procent af familiemedlemmer, 10 procent af ukendte/andre, 17 procent af andre kendte voksne og 14 procent af personale/frivillige.

Turk & Brown kommenterer informationen om de mange anmeldelser foretaget af ofrene selv:

'Denne information rejser bekymring om sandsynligheden af, at et seksuelt overgreb opdages og rapporteres i de tilfælde, hvor personen med udviklingshæmning ikke selv har tilstrækkelige sproglige kompetencer til at påbegynde afsløringsprocessen'.

Turk V. & Brown H., 1993: The Sexual Abuse of Adults with Learning Disabilities: Results of a Two Year incidence Survey. Mental Handicap Research, Vol. 6, no. 3.

Sobsey & Doe – Canada

Undersøgelsen blev publiceret i 1991 og havde det formål at belyse karakteren af de seksuelle overgreb, som mennesker med handicap udsættes for. I alt 62 rapporter fra handicapcentre og behandlingscentre for ofre for seksuelle overgreb indgik i undersøgelsen. Undersøgelsen viste, at:

- 70,3 procent af ofrene havde intellektuelle forstyrrelser, 20,4 procent bevægelseshæmning, 13 procent hørehæmning, 10,5 procent psykiske forstyrrelser, 4,3 procent synshandicap, 3,7 procent neurologiske forstyrrelser, 1,9 procent autisme og 1,2 procent udviklingshæmning
- 53,1 procent af rapporterne omhandlede vaginalt eller analt samleje, 41,4 procent rapporterede masturbation eller berøringer og 24,7 procent af ofrene var blevet tvunget til oralt samleje
- 49,5 procent af ofrene havde oplevet flere end 10 overgreb, 31,1 procent havde oplevet gentagne (mellem to og 10 overgreb) og 20,4 procent rapporterede om et enkelt overgreb
- 16,8 procent af overgrebene blev begået af nære familiemedlemmer, 15,2 procent af bekendte, 9,8 procent af ikke-professionelle støttepersoner, 8,2 procent af fremmede, 3,8 procent af dateaftaler, 2,2 procent af stedfamilie, 27,7 procent af professionelle støttepersoner – fx personlige

støttemænd, psykiatere, socialpædagoger, 5,4 procent af særligt transportpersonale, 4,3 procent af plejefamilier og 6,5 procent af andre mennesker med handicap

- 51 procent af de rapporterede overgreb fandt sted i private hjem, 8,9 procent på offentlige steder, 2,5 procent i andre uformelle miljøer i lokalmiljøet, 6,3 procent i bofællesskaber, 12,7 procent i institutioner, 3,2 procent på hospitaler, 10,1 procent i handicaptransporter og 4,4 procent i andre miljøer med relation til ofrets handicap.

Furey – USA

Denne incidensundersøgelse er baseret på data indsamlet over en femårig periode fra 1988 til 1993. Undersøgelsen omfattede 461 sager om seksuelle overgreb på mennesker anmeldt til myndighederne i Connecticut. I undersøgelsen indgår data fra de 171 sager, der blev anerkendt af The Connecticut Office for Protection and Advocacy for Persons with Disabilities.

Formålet var at undersøge, hvem der blev udsat for overgreb af hvem og hvor. Undersøgelsen har undersøgt personer i aldersgruppen 18-59 år. Undersøgelsens konklusioner var, at:

- Ofrene fordelte sig på 72 procent kvinder, 28 procent mænd
- Af ofrene var der en grad af let psykisk udviklingshæmning hos 13 procent af mændene og 58 procent af kvinderne, en moderat psykisk udviklingshæmning hos 11 procent af mændene og 31 procent af kvinderne, en alvorlig grad af psykisk udviklingshæmning hos 11 procent af både mænd og kvinder, og en dyb udviklingshæmning hos 4 procent af mændene og 9 procent af kvinderne
- 12 procent af gerningsmændene var offentlige tjenestemænd eller personale, 9 procent var private tjenestemænd eller personale, 2 procent udøvere af lokal botræning, 42 procent andre personer med udviklingshæmning, 29 procent var familie eller venner og 3 procent ukendte i forhold til ofret
- Af de rapporterede seksuelle overgreb fandt 25,2 procent sted i boformer/institutioner, 26,9 procent i bofællesskaber, 3,5 procent i køretøjer, 14,6 procent i eget hjem, 3,5 procent i fælles udslusningsbolig, 6,4 procent i beskyttet bolig, 7 procent i lokalsamfundet, 2,3 procent i støttet beskæftigelse, 5,9 procent i beskyttet beskæftigelse, 1,2 procent i almindelig beskæftigelse og 3,5 procent andre steder.

Overgreb mod mennesker med fysiske handicap

Der er kun gennemført få undersøgelser, der forsøger at vurdere omfanget af seksuelle overgreb mod mennesker med fysiske handicap. De få eksisterende undersøgelser fokuserer udelukkende på risikoen hos kvinder med fysiske handicap for at blive udsat for seksuelle overgreb. Mændene er helt fraværende. En kort gennemgang af tre meget forskellige undersøgelser viser, at seksuelle overgreb er en reel og påtrængende problematik, også for kvinder med fysiske handicap.

Young, Nosek, Howland og andre – USA

I 1997 foretog en række kvindelige forskere fra USA en sammenlignelig undersøgelse af overgreb mod kvinder henholdsvis med og uden fysiske handicap, alle bosat i eget hjem. Undersøgelsen er temmelig bred og omhandler både fysiske, følelsesmæssige og seksuelle overgreb. Fokus for undersøgelsen er, hvordan overgrebene påvirker kvindernes oplevelse af sig selv og deres seksualitet.

Seksuelle overgreb defineres i undersøgelsen således:

'Et seksuelt overgreb er at blive tvunget, truet eller narret til seksuelle handlinger, rækkende fra berøring og beskuelse til samleje eller voldtægt'.

Young M., Nosek M., Howland M.A., Chanpong G. & Rintala D.H., 1997: 'Prevalence of Abuse of Women With Physical Disabilities', Archives of Physical Medicine and Rehabilitation, Vol. 78, December.

Undersøgelsen konkluderer, at:

- Der er ikke markant forskel på andelen af kvinder med og uden handicap, der har været udsat for seksuelle overgreb. 40 procent af de adspurgte kvinder med handicap og 37 procent af kvinder uden handicap har været udsat for overgreb
- Krænkerne er oftest samme kategori – nemlig en 'fremmed mand', som angivet af 10,5 procent af kvinderne med handicap og af 11,6 procent af kvinderne uden handicap
- Kvinder med fysiske handicap er væsentligt mere udsatte for overgreb fra fx hjælpere og sundhedspersonale end kvinder uden handicap
- Kærester og ægtefæller tegner sig for tilsammen 16,8 procent af overgrebene mod kvinder med handicap og for 12,1 procent af overgrebene mod kvinderne uden handicap

- Overgreb finder sted over en længere periode for kvinder med handicap end hos kvinder uden handicap.

Sørheim – Norge

Den norske regering ønskede en undersøgelse af mulighederne hos kvinder med handicap for samfundsmæssig deltagelse og inklusion. Undersøgelsen forholder sig blandt andet til kvindernes oplevelser af seksuelle handlinger som overgreb. Fokus er derfor på kvindernes subjektive opfattelse af at have været udsat for seksuelle overgreb eller uønsket seksuel opmærksomhed.

I undersøgelsen indgår kvinder med fysiske handicap og er mere diskuterende end faktuel. Overvejende beskriver undersøgelsen mulighederne hos kvinder med handicap for at deltage i samfundets sociale liv på lige fod med andre.

Undersøgelsen viser, at de otte kvinder, der i undersøgelsen har været udsat for seksuelle overgreb:

- Har en tydelig funktionshæmning
- Har mere kontakt til offentlige hjælpeforanstaltninger end andre
- Var unge, da de var udsat for overgreb
- Er vant til nysgerrige spørgsmål om deres seksualliv fra fremmede
- Har oplevet slibligheder, chikane og truende situationer i forskellige sociale sammenhænge
- Overvejende har holdt det for sig selv
- Har oplevet efterfølgende frygt og konsekvenser i dagligdagen: Frygt for at gå ud, at gå på arbejde, at gå til fest, at bruge taxi, behandlingssituationer og undersøgelser, for at blive opsøgt hjemme mv.

Organisationen Dawn Canadas undersøgelse – Canada

Denne prævalensundersøgelse blev gennemført i 1989 af Dawn Canada, en canadisk organisation for kvinder med handicap. Formålet var at opgøre, hvor mange kvinder med handicap, der har været udsat for voldtægt, overgreb eller krænkelser.

Undersøgelsen kobler antallet og karakteren af overgrebene med, hvilken type handicap kvinderne har. Forfatterne understøtter, at talmaterialet i undersøgelsen er for lille til at konkludere noget endegyldigt. Derimod understreger rapporten, at tendensen er tilstrækkelig klar til at pege på behovet for yderligere undersøgelser. Ud af 1200 spørgeskemaer blev 245 besvaret. Undersøgelsen viste, at:

- 40 procent af kvinderne havde været udsat for voldtægt, overgreb eller krænkelser. Nogle var udsat for flere typer af overgreb – 12 procent voldtægt, 15 procent overgreb og 30 procent krænkelser
- Kvinder med flere forskellige handicap oplever flere typer af overgreb: Af kvinder med et handicap har 20 procent oplevet overgreb, af kvinder med to handicap har 50 procent oplevet overgreb og af kvinder med tre handicap har 30 procent oplevet overgreb
- Krænkerne var i 37 procent af tilfældene nuværende eller tidligere ægtefæller, fremmede udgjorde 28 procent og forældre stod for 15 procent af overgrebene.

Sammenfatning af undersøgelserne

Undersøgelserne peger stort set enstemmigt på, at mennesker med handicap har en væsentlig risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb. Kun en enkelt undersøgelse har beskæftiget sig med sammenlignelige undersøgelser af seksuelle overgreb overfor mennesker med handicap og mennesker uden handicap. Der kan derfor ikke drages en tydelig konklusion på, at mennesker med handicap i større omfang end andre er udsat for seksuelle overgreb.

Derimod viser undersøgelserne, at en stor del af overgrebene finder sted i botilbud eller de institutioner, som mennesker med handicap opholder sig i – netop på grund af deres handicap. Oftest er krænkeren en mand, og ofrene er oftest kvinder med psykisk udviklingshæmning. Undersøgelserne understreger også, at de følgevirkninger, som mennesker med handicap har efter seksuelle overgreb er fuldt sammenlignelige med følgevirkninger hos den øvrige befolkning. Alligevel er der kun få tilbud om relevant behandling og støtte efter et seksuelt overgreb.

Henvisninger og links

**Et resume af
litteraturstudiet
Seksuelle overgreb
på mennesker
med handicap**

Produceret af
Socialt Udviklingscenter SUS
Nørre Farimagsgade 13
1364 København K
for Servicestyrelsen
Juni 2010

Oplag: 950 stk.
ISBN: 978-87-92182-04-3
Layout: Christian Schmidt
Foto forside: Karl Blossfeldt
Tryk: Prinfovejle

Denne pjece er et delvist resume af bogen 'Seksuelle overgreb på mennesker med handicap', et litteraturstudie, udgivet af Socialt Udviklingscenter SUS i 2001.

Pjecen samler resultaterne af de udenlandske undersøgelser på baggrund af det mere omfattende litteraturstudie.

Læs de øvrige pjecer, som er udgivet samtidig med denne forkortede udgave::

- Seksuelle overgreb – nej tak!
- Seksuelle overgreb mod mennesker med handicap – gode råd om at se og forebygge overgreb.
- Seksuelle overgreb mod mennesker med handicap – gode råd når skaden er sket

www.forebygovergreb.dk

Hjemmesiden indeholder bred viden om temaet 'Seksuelle overgreb mod mennesker med handicap'. På hjemmesiden kan du finde redskaber til forebyggelse og håndtering af seksuelle overgreb, seksual- og forebyggelsespolitikker, litteratur- og linkshenvisninger samt materiale til undervisningsbrug.

Hjemmesiden kan bruges af alle.

